

**ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ**

**Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015**

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою ДТЕУ

(пост. п. 79 від «25» 04 2024 р.)

Ректор

Анатолій МАЗАРАКІ

ПРОГРАМА

**вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності
293 Міжнародне право**

Київ 2024

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ
заборонено**

Автори:

д.ю.н., проф., Н. А. Мазаракі, завідувач кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права

к.ю.н., доц., Н. О. Мельниченко, доцент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права

к.ю.н., доц., Л. М. Невара, доцент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права

Розглянуто і схвалено на засіданні групи забезпечення освітньо-наукової програми третього рівня вищої освіти «Міжнародне право» 09 квітня 2024 р., протокол № 3.

Рецензенти:

д.ю.н., Б. В. Островська, провідний науковий співробітник відділу публічно-правових досліджень Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України

к.ю.н., Т. О. Кортукова, доцент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права

ПРОГРАМА

вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності 293 Міжнародне право

Автори

МАЗАРАКІ Наталія Анатоліївна

МЕЛЬНИЧЕНКО Наталія Олександрівна

НЕВАРА Лілія Михайлівна

ВСТУП

Зміст програми та форма вступного іспиту обумовлено вимогами проекту Стандарту третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 293 «Міжнародне право», зокрема в частині відповідності вхідних компетентностей вступників вихідним компетентностям магістрів зі спеціальності 293 «Міжнародне право» визначених Стандартом вищої освіти зі спеціальності 293 «Міжнародне право» для другого (магістерського) рівня вищої освіти (затв. Наказом Міністерства освіти і науки України № 479 від 08.04.2024 р.), а саме:

- Здатність до критичного мислення, аналізу та синтезу.
- Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
- Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- Здатність ефективно працювати в міжкультурному середовищі, зокрема розробляти міжнародні проекти та управляти ними.
- Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.
- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями з високим ступенем автономії.
- Здатність критично осмислювати проблеми та закономірності функціонування і розвитку міжнародних відносин, визначати тенденції розвитку світової політики, оцінювати вплив глобальних політичних процесів на національні правові, політичні та економічні системи.
- Здатність самостійно забезпечувати юридичне представництво інтересів клієнта та організовувати надання юридичних послуг.
- Здатність комплексно використовувати вузькоспеціалізовані знання у конкретних сферах регулювання міжнародного публічного права, міжнародного приватного права, європейського права для вирішення прикладних завдань.
- Здатність ефективно забезпечувати адаптацію до права ЄС законодавства України у правотворчому, правоінтерпретаційному та правозастосовному контекстах, надавати правову підтримку євроінтеграційним та євроатлантичним процесам у різних сферах суспільних відносин.
- Здатність готувати проекти національних та міжнародних правових актів, а також надавати пропозиції з приведення норм вітчизняного законодавства у відповідність до норм міжнародного права.
- Здатність представляти інтереси України або фізичних і юридичних осіб у міжнародних судових установах, арбітражах, національних судах іноземних держав.

- Здатність працювати і представляти інтереси України в міжнародних міжурядових організаціях.
- Здатність розуміти природу інтеграційних утворень, визначати оптимальні підходи і стратегії щодо співпраці України з такими утвореннями.
- Здатність надавати повну та різнобічну міжнародно-правову оцінку діям суб'єктів міжнародного права.
- Здатність забезпечувати імплементацію міжнародно-правових стандартів в окремі галузі національного законодавства.
- Здатність здійснювати дослідження та/або запроваджувати інновації у різних галузях та інститутах міжнародного публічного права, міжнародного приватного права, права ЄС.

Програма вступного іспиту складається з трьох розділів:

1. Зміст програми вступного іспиту
2. Структура екзаменаційного білету та критерії оцінювання.
3. Список рекомендованих джерел.

РОЗДІЛ 1. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ВСТУПНОГО ІСПИТУ

Тема 1. Поняття та сутність міжнародного права

Поняття міжнародного права. Міжнародне право як особлива правова система. Суб'єкти міжнародного права. Поняття державного суверенітету в процесі еволюційного розвитку. Зобов'язальна сила міжнародного права. Роль сили у міжнародному праві. Концепція співтовариства в міжнародному праві та її розвиток. Міжнародне право і міжнародні відносини. Політика і міжнародний правопорядок. Співвідношення міжнародного публічного та міжнародного приватного права, права Європейського Союзу. Взаємозв'язок і взаємовплив міжнародного і внутрішньодержавного права. Еволюція міжнародного права під впливом глобалізації міжнародних відносин. Розвиток системи та структури міжнародного права. Місце норм міжнародного права в українській правовій системі. Розвиток шкіл міжнародного права в Україні.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 3, 5-7;

Основний: 37-45;

Додатковий: 48-51, 53, 67, 68.

Тема 2. Історія створення та розвитку міжнародного права

Теорії та передумови виникнення міжнародного права. Античне міжнародне право. Стародавні джерела міжнародного права. Середньовіччя і Ренесанс. Регіоналізм у міжнародному праві. Засновники сучасного міжнародного права. Позитивізм і натуралізм. Класичне міжнародне право. Розвиток міжнародного права у період з Французької революції до Першої світової війни. Віденський конгрес. Перетворення європейського міжнародного права на загальне міжнародне право. Заснування Ліги Націй і Організації Об'єднаних Націй. Міжнародне право в умовах «холодної війни». Деколонізація та виникнення нових незалежних держав. Еволюція міжнародного права після закінчення «холодної війни». Вхід України як незалежної держави у міжнародний та європейський правовий простори.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 3, 4, 20, 28;

Основний: 37-45;

Додатковий: 53.

Тема 3. Основні принципи міжнародного права

Поняття та правова природа основних принципів міжнародного права. Принцип суверенної рівності держав. Принцип незастосування сили або погрози силою. Принцип територіальної цілісності держав. Принцип мирного вирішення спорів. Принцип невторчання у внутрішні справи. Принцип загальної поваги прав людини. Принцип рівноправ'я та самовизначення

народів. Принцип співробітництва держав. Принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань. Принцип непорушності державних кордонів. Тісний зв'язок між основними принципами та необхідність їх координації.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 2, 3, 5;

Основний: 37-45;

Додатковий: 68.

Тема 4. Джерела міжнародного права

Міжнародні універсальні та регіональні договори. Міжнародне звичаєве право. *Opinio juris*. Загальні принципи права. Рішення міжнародних судових установ. Доктрини найбільш кваліфікованих фахівців із публічного права різних націй. Інші джерела міжнародного права. Юридична сила рішень міжнародних організацій. Ієрархія норм міжнародного публічного права. Норми *jus cogens*: поняття та особливості. Специфіка норм «м'якого права» (soft law). Кодифікація та прогресивний розвиток міжнародного права.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 3-5;

Основний: 37-45;

Додатковий: 50, 59, 60, 64, 69.

Тема 5. Держава як основний суб'єкт міжнародного права

Поняття держави в міжнародному праві. Юрисдикція держави: поняття та види. Ознаки держави за міжнародним правом. Основні права і обов'язки держав. Територія держави. Населення держави. Суверенна влада. Здатність вступати до міжнародних відносин. Визнання держав. Визнання урядів. Поява держав. Зникнення держав. правонаступництво держав. Федеральна держава. Протекторат. Проблема неспроможності держави (failed state). Невизнані держави у міжнародному праві.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 4-7, 11-12;

Основний: 37-45;

Додатковий: 46, 52, 54, 57, 61, 62.

Тема 6. Міжнародні організації як суб'єкти міжнародного права

Міжнародна правоздатність міжнародних організацій. Універсальні та регіональні міжнародні організації. Створення та припинення діяльності міжнародних організацій. Членство в міжнародних організаціях. Організаційна структура міжнародної організації. Дипломатичне право міжнародних організацій. Правовий статус постійних представництв, місій спостерігачів держав при міжнародних організаціях і їх співробітників. Універсальні та регіональні економічні організації.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти 3-4, 10, 24, 27;

Основний: 37-45;

Додатковий: 47, 49, 57, 64.

Тема 7. Взаємодія міжнародного права з внутрішнім правом держав

Зв'язок міжнародного права з внутрішнім правом. Теорії співвідношення міжнародного та національного права. Міжнародні норми про імплементацію міжнародного права у внутрішньодержавних сферах. Реалізація норм міжнародного права на національному рівні та тенденції її розвитку в правових системах держав. Компетенція держав щодо визначення співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного права. Місце норм міжнародного права в українській правовій системі.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 3, 5, 10;

Основний: 37-45;

Додатковий: 54.

Тема 8. Територія в міжнародному праві

Поняття та юридична природа державної території. Види території у міжнародному праві. Територіальний суверенітет. Державний кордон: поняття, способи встановлення, класифікація, режим. Договори про кордони. Врегулювання прикордонних спорів. Доктрина *uti possidetis*. Придбання і втрата державної території. Територіальна цілісність та право на самовизначення. Полярні регіони.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 6, 17, 26, 28, 31, 32;

Основний: 37-45;

Додатковий: 49.

Тема 9. Відповідальність у міжнародному праві

Поняття міжнародно-правової відповідальності. Поняття міжнародно-протиправного діяння та його юридичні наслідки. Етапи становлення права міжнародної відповідальності та його кодифікація. Суб'єкти міжнародно-правової відповідальності. Відповідальність держав за міжнародно-протиправне діяння та його елементи. Порушення міжнародного зобов'язання. Обставини, що виключають міжнародну відповідальність. Серйозні порушення зобов'язань, що впливають з імперативних норм загального міжнародного права (*jus cogens*). Види і форми міжнародно-правової відповідальності. Притягнення до відповідальності. Особливості міжнародної відповідальності міжнародних організацій. Міжнародно-правова відповідальність фізичних осіб.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 3-5, 19, 21-23, 30, 34;

Основний: 37-45;

Додатковий: 48, 53, 68, 72.

Тема 10. Основні галузі міжнародного права

Право міжнародних договорів. Право зовнішніх зносин (дипломатичне та консульське право). Право міжнародних організацій. Міжнародне морське право. Міжнародне повітряне право. Право міжнародної безпеки. Міжнародне право прав людини. Міжнародне гуманітарне право. Міжнародне кримінальне право. Міжнародне космічне право. Міжнародне енергетичне право. Міжнародне право навколишнього середовища. Міжнародне економічне право. Міжнародне торгове право. Міжнародне трудове право. Міжнародне право охорони культурних цінностей.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 8-10, 13-19, 21-25, 28-35;

Основний: 37-45;

Додатковий: 46 - 51, 56, 58, 60, 64 - 69, 72.

Тема 11. Міжнародне право у XXI столітті

Реформування міжнародного інституційного механізму і трансформації сучасного міжнародного права. Забезпечення примату міжнародного права в політиці. Розвиток інституту міжнародної правосуб'єктності. Становлення нового міжнародного економічного порядку та захист національних інтересів у міжнародних економічних відносинах. Забезпечення нового інформаційного порядку. Правові питання екологічної безпеки. Міжнародна гуманітарна еволюція і міжнародне право. Проблеми підвищення ефективності сучасного міжнародного права. Розширення сфери дії сучасного міжнародного права. Прогнозування розвитку міжнародного права. Парадигма нового світового порядку та місце в ньому міжнародного права.

Тема 12. Міжнародне право та збройна агресія Російської Федерації проти України

Кваліфікація збройного конфлікту на території України. Анексія Криму та тимчасова окупація окремих районів Донецької та Луганської областей з позиції міжнародного гуманітарного права. Правова оцінка російської агресії у Чорному та Азовському морях. Міжнародно-правова кваліфікація злочинів, вчинених на території України.

Роль ООН у сприянні завершенню військових дій на території України. Розгляд справ «Застосування Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму та Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (Україна проти Російської Федерації)» 2017 р. та

«Звинувачення в геноциді згідно з Конвенцією про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (Україна проти Російської Федерації) 2022 р. в Міжнародному суді ООН.

Ратифікація та імплементація Римського статуту Міжнародного кримінального суду у контексті російсько-української війни. Визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду 2015 р. Розслідування Міжнародним кримінальним судом воєнних злочинів та злочинів проти людяності, вчинених на території України.

Розгляд міждержавного спору Україна проти Росії (щодо Криму) – *Ukraine v. Russia (re Crimea) № 20958/14*. у Європейському суді з прав людини.

Захист прав людини в умовах збройного конфлікту. Особливий правовий режим захисту жертв війни: цивільні особи, поранені, військовополонені. Відступ від зобов'язань за міжнародними договорами у сфері захисту прав людини на тимчасово непідконтрольних уряду територіях.

Захист біженців з України. Захист дітей-мігрантів з України у зв'язку зі збройним конфліктом у міжнародному праві та праві Європейського Союзу.

Міжнародно-правові аспекти конфіскації майна держави-агресора та її резидентів для відшкодування збитків, завданих військовими діями. Міжнародно-правові основи застосування економічних санкцій проти держави-агресора. Правомірність застосування економічних санкцій за міжнародним правом. Порядок прийняття санкцій як одностороннього засобу правового захисту або як форми контрзаходів щодо держави, яка порушує міжнародне право. Наслідки економічних санкцій для бізнесу та фізичних осіб третіх країн, питання «вторинних санкцій».

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 3, 21, 23, 28, 29, 30;

Основний: 37, 38, 41, 44, 45;

Додатковий: 51, 57, 58, 59.

РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРА ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТУ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Екзаменаційний білет складається з двох завдань

Завдання 1 вимагає написання есе на задану в екзаменаційному білеті тему, що передбачає застосування теоретичних знань з міжнародного права, розуміння змісту міжнародно-правової ситуації чи процесу, здатність критично осмислювати проблеми та закономірності функціонування і розвитку міжнародно-правових відносин, фахово і критично оцінювати події та явища, навичок правового аналізу, адаптуватись до нових викликів та загроз в сфері міжнародного й національного права.

Завдання 2 передбачає розв'язання вступником міжнародно-правової ситуації для перевірки здатності використовувати вузькоспеціалізовані знання у конкретних сферах регулювання міжнародного публічного права для вирішення прикладних завдань, сучасні інформаційні технології, методи, прийоми дослідження міжнародно-правових процесів, адекватні встановленим потребам дослідження.

Критерії оцінювання:

Завдання 1 оцінюється за шкалою від 0 до 50 балів залежно від повноти, правильності та обґрунтованості відповіді у розрізі таких критеріїв:

<i>Критерій</i>	<i>Бали</i>
розуміння змісту міжнародно-правової ситуації чи процесу, зазначеного в екзаменаційному питанні, прогнозувати її розвиток	0-10
здатність критично осмислювати проблеми та закономірності функціонування і розвитку міжнародно-правових відносин	0-20
фахово і критично оцінювати події та явища, використовуючи юридичний інструментарій	0-10
аналізувати та пропонувати шляхи вирішення різноаспектних проблем міжнародно-правового та національно-правового змісту	0-10

Завдання 2 оцінюється за шкалою від 0 до 50 балів у розрізі таких критеріїв:

<i>Критерій</i>	<i>Бали</i>
спроможність правильно визначити методологічні підходи до вирішення запропонованої міжнародно-правової ситуації	0-15

<i>Критерій</i>	<i>Бали</i>
здатність розв'язувати складну задачу або проблему в сфері міжнародного публічного права	0-10
здатність комплексно використовувати вузькоспеціалізовані знання у конкретних сферах регулювання міжнародного публічного права для вирішення прикладних завдань	0-15
адекватність та обґрунтованість висновків і пропозицій, сформульованих за результатами розв'язання задачі	0-10

Особи, які отримали менше 60 балів до наступних іспитів не допускаються та участі у конкурсі не беруть.

РОЗДІЛ 3. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Загальна декларація прав людини 1948 р. Права людини. Міжнародні договори України. Київ. 1992. С. 18-24.
3. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010
4. Статут Міжнародного суду Організації Об'єднаних Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010
5. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569#Text
6. Декларація про державний суверенітет України. Відомості Верховної Ради України. 1990. № 3. С. 429.
7. Акт проголошення незалежності України. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 38. С. 502.
8. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 18.04.1961 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_048#Text
9. Віденська конвенція про консульські зносини 1963. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_047#Text
10. Віденська конвенція про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a04#Text
11. Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо державної власності, державних архівів і державних боргів 1983. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_072#Text
12. Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо договорів 23.08.1978 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_185#Text

13. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Офіційний вісник України. 1998. № 13. С. 270.

14. Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах 15.05.1972. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_008#Text

15. Конвенція про правопорушення та деякі інші дії, вчинені на борту повітряного судна 1963. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_244#Text

16. Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства 1988. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_220#Text

17. Конвенція про міжнародну цивільну авіацію 1944. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_038#Text

18. Конвенція про міжнародну організацію морського супутникового зв'язку (ІНМАРСАТ). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_017#Text

19. Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами 1972. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_126#Text

20. Конвенція про мирне розв'язання міжнародних зіткнень 1907. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_938#Text

21. Конвенція про захист цивільного населення під час війни 13.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text

22. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими 13.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text

23. Конвенція про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства 26.11.1968. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_168#Text

24. Віденська конвенція про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру 1975. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_254#Text

25. Конвенція про реєстрацію об'єктів, що запускаються в космічний простір 1974. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_253#Text

26. Конвенція про режим проток 1936. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_228#Text

27. Конвенція про спеціальні місії 08.12.1969. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_092#Text

28. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права 10.12.1982 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_057#Text

29. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text

30. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму 1990. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text

31. Договір з відкритого неба 1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_316#Text

32. Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла 1967. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_480#Text

33. Регламент Європейського Суду з прав людини. Практика Європейського Суду з прав людини. Рішення. Коментарі. 1999. №1. С. 123-217.

34. Римський статут Міжнародного кримінального суду 1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

35. Уповноважений з прав людини в Україні. URL: <https://ombudsman.gov.ua/>

36. Угода про заснування Світової організації торгівлі 1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_342#Text

Основний

37. Міжнародне публічне право : підручник : у 2 т. / В.В. Мицик, М.В. Буроменський, О.В. Буткевич та ін. ; за ред. В.В. Мицика. – 2- г вид., змін. – Харків : Право, 2020. – Т. 1. Основи теорії. – 416 с.

38. Міжнародне публічне право : підручник : у 2 т. / В.В. Мицик, М.В. Буроменський, М.М. Гнатовський та ін. ; за ред. В.В. Мицика. – 2-ге вид., змін. – Харків : Право, 2020. – Т. 2. Основні галузі. – 624 с.

39. Міжнародне право : підручник / А. В. Войціховський ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2020. – 544 с.

40. Тетарчук І. В. Міжнародне право. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. В-во: Центр учб. літ. 2021. 208 с.

41. Право Європейського Союзу: основи теорії: підручник за заг. ред. І.В. Яковюка. Харків : Право, 2019. – с. 332-356.

42. Zubok V. International Relations: 3 edition. Oxford University Press, 2019. – 464 p.

43. Henriksen A. International Law: Second Edition. Oxford University Press. – London, 2019. – 384 p.

Додатковий:

44. International Law: Fifth Edition. Edited by E. Malcolm / Oxford University Press. London, 2018.

45. Андрушко І.П. До питання про зміст поняття «космічне право». *Advanced Space Law*, Volume 1, 2018. С. 5-13.

46. Бігняк О. В. Міжнародне правосуддя : навч.-метод. посіб. / О. В. Бігняк. Одеса : Фенікс, 2020. 96 с.

47. Буткевич О. В. *Історія міжнародного права: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Ліра-К, 2016. 411 с.**

48. Грабович Т.А. Міжнародна відповідальність держави за забруднення навколишнього природного середовища. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021, № 1. с. 316-319.

49. Григоров О.М. Міжнародно-правові засади регулювання відносин у сфері цивільної авіації становлення та розвиток. Монографія. О. : Фенікс, 2020. 440 с.
50. Дерунець Н. О. Форми діяльності торговельних представництв держави. *Актуальні проблеми держави і права*. 2018. № 80. С. 98–102.
51. Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини: навч.-практ. посіб. К.: Алерта, 2016. 488 с.
52. Інтелектуальна власність та патентознавство : підручник / Н. О. Білоусова, Н. В. Гаврушкевич, М. А. Данильченко та ін. : за ред. П. М. Цибульова, Ромашко. Київ : КІІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : Політехніка, 2021. 374 с.
53. Задорожній О. В. Міжнародне право в міждержавних відносинах України і Російської Федерації, 1991-2014: монографія. Київ : К.І.С., 2014. 959 с.
54. Іванов С. В. Вплив митного права ЄС та норм міжнародного митного права на зміст адміністративно-правового регулювання реалізації державної митної політики України. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2018/1/tom_1/41.pdf
55. Інтелектуальна власність: підручник / Л.М. Попова., А.В. Хромов, І.В. Шуба. Харків : Федорко, 2021. 262 с.
56. Klabbers, J. (Ed.). (2022). *The Cambridge Companion to International Organizations Law* (Cambridge Companions to Law). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781108574242.
57. Камінська Н.В. Імплементация Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Досвід зарубіжних держав та України : монографія. Одеса : Фенікс, 2021. 214 с.
58. Короткий Т. Р., НУ "ОЮА". Екологізація міжнародного права крізь призму прав людини. *Актуальні проблеми міжнародного права, міжнародних відносин, безпеки та глобалістики*. Одеса: «Фенікс», 2018. С. 130-143.
59. Т.Р. Короткий, Є.В. Лук'янченко, М.М. Гнатовський. Звичаєві норми міжнародного гуманітарного права. Одеса : Фенікс, 2017. 40 с.
60. Мазаракі Н., Гончарова Ю. *Діяльність Органу вирішення спорів СОТ: подолання невідповідностей. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2020. № 1. С. 5-13.
61. Кривенко Н. В. Міжнародна економічна інтеграція та СОТ. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2018. № 2. С. 43-54.
62. M. *Transitional Justice: Contending with the Past*: 1st Edition. Polity, 2019. 210 p. Newman
63. Ондрова Ю. Критерії прийнятності індивідуальної заяви до Європейського суду з прав людини. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2017. № 3. С. 48-57.
64. Островська Б.В. Міжнародно-правове регулювання права людини на життя в контексті біоетики: монографія. Вид. 2-ге. Київ: Норма права, 2023. 558 с.

65. *Право Світової організації торгівлі – стрижень міжнародного торговельно-економічного права : навч. посіб. у 3-х т. Т. 1 / С. Г. Осика, О. О. Бакалінська, В. Т.Пятницький. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 596 с.*
66. Перепьолкін С. М. Міжнародне митне право у сучасному вимірі: теоретичний, методологічний та прикладний аспекти: монографія. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2020. 360 с.
67. *Право інтелектуальної власності : підручник / за заг. ред. О.І. Харитонова. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 540 с.*
68. Ржевська В.С. Моделі колективної безпеки в доктрині і практиці міжнародного права : монографія / В. С. Ржевська. Одеса : Фенікс, 2020. 334 с.
69. Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право : підручник / Т.Л. Сироїд. Одеса : Фенікс, 2018. 744 с.
70. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Міжнародний захист прав людини: підручник. Харків: Право, 2019. 310 с.
71. Штупакова М., Янкурова А., Чайка П. Прикордонний режим ЄС у контексті легальної міграції громадян третіх країн. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2017. № 5. С. 107-125.
72. Яковенко О. В. Особливості організаційної структури митних адміністрацій країн світу. URL: <http://ojs.nusta.edu.ua/index.php/ojs3/article/view/501/689>
73. Ярова А.О. Практика розгляду спорів щодо забруднення морського середовища в результаті аварійного випадку. *Oxford Journal of Legal Studies*. 2017. Issues 4 (2). Volume 37. P. 923–933.

**Курсивом виділені джерела, наявні в бібліотеці ДТЕУ*